

УДК 368.8: 338.48

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2021-4-11>**Турпак Т.Г.**кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту
Національного транспортного університету**Левковець Н.П.**кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту
Національного транспортного університету**Наконечна С.А.**старший викладач кафедри фінансів, обліку і аудиту
Національного транспортного університету**Turpak Tetiana, Levkovets Nataliia, Nakonechna Svitlana**
National Transport University**СТРАХУВАННЯ ЯК МЕТОД ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВУ
СУБ'ЄКТІВ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ****INSURANCE AS A METHOD OF PREVENTING BANKRUPTCY
OF BUSINESS ENTITIES IN TOURISM**

У статті розглянуто сучасний стан туризму в Україні та доведено необхідність пошуку альтернативних методів і інструментів запобігання банкрутству суб'єктів туристичної діяльності. На основі дослідження особливостей та ризиків діяльності суб'єктів туристичної діяльності, що посилилися в умовах пандемії COVID-19, розроблено рекомендації до впровадження у практику страхування як методу запобігання банкрутству. Комплексний страховий захист суб'єктів господарювання в туристичній галузі доцільно реалізувати шляхом поєднання страхування за такими напрямками, як: страхування від переривання туристичної діяльності (компенсація збитків від перерв у діяльності через незалежні від суб'єкта туристичної діяльності причини, в тому числі пов'язані з пандемією COVID-19 та обмежувальними для туризму заходами), страхування цивільної та професійної відповідальності туроператорів, турагентів, страхування майна та персоналу, а також кіберстрахування.

Ключові слова: страхування, страховий захист, банкрутство, запобігання банкрутству, туризм, суб'єкти туристичної діяльності.

В статье рассмотрено современное состояние туризма в Украине и доказана необходимость поиска альтернативных методов и инструментов предотвращения банкротства субъектов туристической деятельности. На основе исследования особенностей и рисков деятельности субъектов туристической деятельности, усилившихся в условиях пандемии COVID-19, разработаны рекомендации к внедрению в практику страхования как метода предотвращения банкротства. Комплексную страховую защиту субъектов хозяйствования в туристической отрасли целесообразно реализовать путем объединения страхования по следующим направлениям: страхование от прерывания туристической деятельности (компенсация убытков от прерывов в деятельности по не зависящим от субъекта туристической деятельности причинам, в т. ч. связанным с пандемией COVID-19 и ограничительными для туризма мерами), страхование гражданской и профессиональной ответственности туроператоров, турагентов, страхование имущества и персонала, а также киберстрахование.

Ключевые слова: страхование, страховая защита, банкротство, предотвращение банкротства, туризм, субъекты туристической деятельности.

The tourism industry has been significantly affected by the COVID-19 pandemic and quarantine restrictions. During 2020, the flow of tourists in Ukraine decreased by 2.6 times and 86 tour operators and 488 travel agents ceased operations. Therefore, the topic of bankruptcy in tourism is relevant. The issue of using insurance as a method of preventing the bankruptcy of business entities in tourism has not been adequately covered in scientific developments, but scientists have studied some

aspects of this problem. The purpose of the study is to substantiate the relevance and feasibility of using insurance as a method of preventing bankruptcy of tourism entities and to develop practical recommendations for the introduction of insurance in tourism. Insurance in tourism is often limited to insurance of liability of tourism entities for damage caused to life or health of a tourist or his property, which belongs to the mandatory types of insurance in accordance with the Law of Ukraine "On Insurance". Compulsory tourism insurance is intended for tourist insurance to cover the costs associated with an accident or illness. Subjects of tourist activity (tour operators, travel agents, other business entities providing temporary accommodation, meals, excursions, entertainment and other travel services) also need insurance protection in the context of covering the costs of certain events, including producing bankruptcy. The disadvantage of the current state of the insurance market of Ukraine is the lack of specialized insurance products for tourism entities. At the same time, a new insurance product for the protection of tourism entities is promising for insurance companies and tourism entities. Comprehensive insurance protection of subjects of tourist activity should be implemented by combining insurance in such areas as insurance against interruption of tourist activity (include protection against costs and losses associated with the COVID-19 pandemic); civil liability insurance of tour operators, travel agents; professional liability insurance of tour operators, travel agents; property insurance; staff insurance; cyberinsurance.

Key words: insurance, insurance protection, bankruptcy, bankruptcy prevention, tourism, subjects of tourist activity.

Постановка проблеми. Туристична галузь зазнала значного негативного впливу пандемії COVID-19 та запроваджених карантинних обмежень. Протягом 2020 р. порівняно з 2019 р. в Україні відбулося зменшення туристичних потоків у 2,6 раза, у тому числі: у 7,3 раза – за в'їзними туристичними потоками, у 2,6 раза – за виїзними туристичними потоками, у 2,3 раза – за внутрішніми туристичними потоками [1]. Як наслідок, у 2020 р. свою діяльність припинили 86 туроператорів – юридичних осіб, 150 турагентів – юридичних осіб та 338 турагентів – фізичних осіб-підприємців [1], що актуалізує тему банкрутства у туризмі та пошук альтернативних методів і інструментів запобігання банкрутству суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика застосування страхування як методу запобігання банкрутству суб'єктів господарювання в туризмі не знайшла належного висвітлення у наукових розробках, проте вчені досліджували окремі аспекти цієї проблеми: І. Косарева та О. Борисенко [2], М. Клемпарський [3] досліджували механізм страхування як засіб запобігання банкрутству через створення обов'язкового страхування ризику неплатоспроможності суб'єктів господарювання; страхування діяльності туристичних підприємств досліджували О. Грабчук [4], Г. Марків та Й. Гурал-Пулроле [5], А. Мельнікова [6], І. Удуд [7] та інші. Проте проблематика особливостей реалізації страхування як методу запобігання банкрутству суб'єктами господарювання в туризмі потребує детального дослідження.

Метою дослідження є обґрунтування актуальності та доцільності застосування страхування як методу запобігання банкрутству суб'єктів туристичної діяльності, а також роз-

роблення практичних рекомендацій щодо його впровадження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концепція дослідження страхування як методу запобігання банкрутству суб'єктів господарювання в туризмі (рис. 1) вказує на необхідність застосування системного підходу та врахування трьох різних компонентів, таких як: види страхування підприємницьких ризиків, страхування як метод запобігання банкрутству, схильність суб'єктів господарювання в туристичній галузі до банкрутства (описана у постановці проблеми).

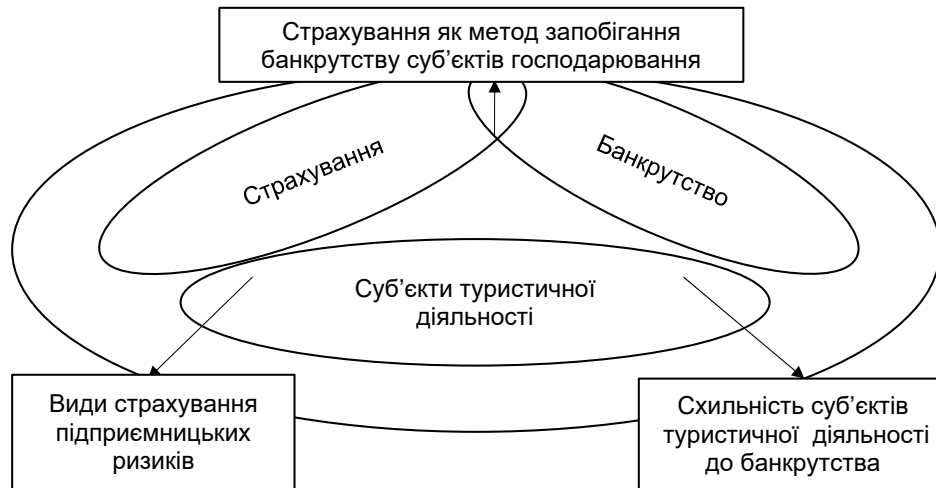
Страхування у туризмі найчастіше обмежують страхуванням відповідальності суб'єктів туристичної діяльності за шкоду, заподіяну життю чи здоров'ю туриста або його майну, що належить до обов'язкових видів страхування відповідно до статті 7 Закону України «Про страхування» від 07.03.1996 № 85/96-ВР [8]. Таким чином, обов'язкове страхування у туризмі призначено для покриття витрат, пов'язаних із настанням нещасного випадку або хвороби.

Суб'єкти туристичної діяльності (туроператори, турагенти, інші суб'єкти підприємницької діяльності, що надають послуги з тимчасового розміщення, харчування; екскурсійні, розважальні та інші туристичні послуги) також потребують страхового захисту у контексті покриття витрат від певних подій, в тому числі продукуючих банкрутство.

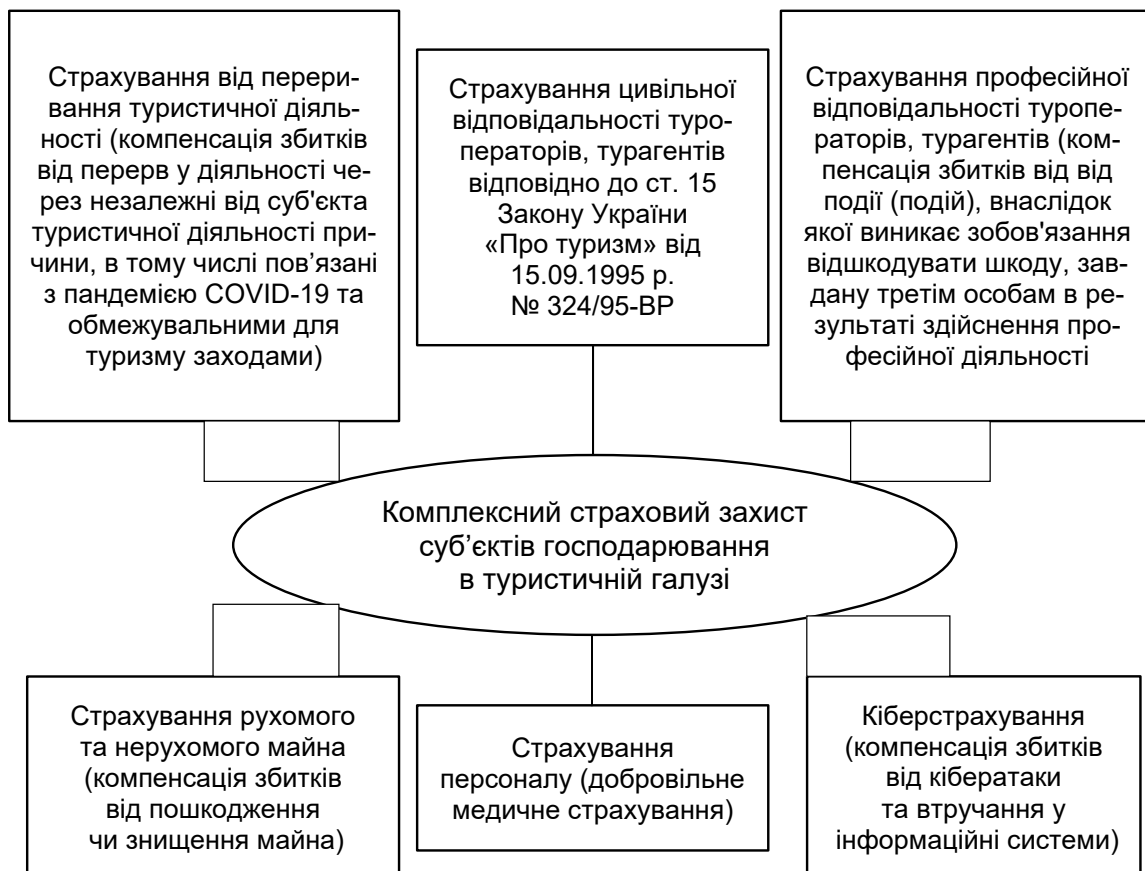
Сучасний стан страхового ринку України вказує на обмеженість страхових продуктів, які пропонують страхові компанії для суб'єктів господарювання (таблиця 1). Станом на І квартал 2021 р. провідні десять страхових компаній, які здійснюють види страхування інші, ніж страхування життя (за обсягами чистих заробле-

них страхових премій), частка яких становить 42% [9], пропонують переважно страхування автотранспорту, майна, медичне страхування для персоналу та страхування від нещасного випадку на виробництві. Це слід вважати недоліком сучасного стану страхового ринку України та не слід розглядати як метод запобігання банкрутству суб'єктів господарювання в туризмі.

ПрАТ «СК «Уніка» та АТ «Страхова група «ТАС» пропонують страхові продукти «Комплексний страховий захист малого і середнього бізнесу» та «Повний бізнес-захист», які об'єднують страхування майна, страхування відповідальності, страхування від фінансових збитків через переривання підприємницької діяльності. На нашу думку, для суб'єктів гос-

Рис. 1. Концепція дослідження страхування як методу запобігання банкрутству суб'єктів туристичної діяльності, авторська розробка

Рис. 2. Комплексний страховий захист суб'єктів господарювання в туристичній галузі

Джерело: авторська розробка

Страхові продукти українських страхових компаній для суб'єктів господарювання

Види страхування	АТ «СК «АРКС»	ПрАТ «СК «Уніка»	АТ «СГ «ТАС»	ПрАТ «СК «Арсенал страхування»	АТ «СК «ІНГО»	ПАТ «СК «УСГ»	ПрАТ «СК «ВУСО»	ПрАТ «СК «Альфа страхування»	ПрАТ «СК «Фінекс»	ПрАТ «СК «Провідна»
Страховання майна		+			+	+		+	+	
Автострахування	+		+	+	+	+		+	+	
Страховання від перерв у виробництві, страхування від простою виробництва									+	
Страховання відповідальності перед третіми особами									+	
Медичне страхування персоналу	+		+	+	+	+		+	+	
Страховання від нещасного випадку			+			+		+		
Страховання фінансових витрат від перерв у виробництві		+								
Комплексний страховий захист малого і середнього бізнесу		+								
Страховання переривання підприємницької діяльності		+								
Комплексне страхування ризиків		+								
Повний бізнес-захист (страхування майна, відповідальності, фінансових збитків)			+							
Кібербезпека					+					
Фінансова та професійна відповідальність					+					

Джерело: складено авторами за даними офіційних сайтів страхових компаній

подарювання в туризмі такі страхові продукти не досить актуальні, оскільки страхування від фінансових збитків через переривання підприємницької діяльності обмежується причинами (страховими випадками), такими як пожежа, удар блискавки, вибух, протиправні дії третіх осіб, стихійні лиха.

Іншим недоліком сучасного стану страхового ринку України слід вважати відсутність спеціалізованих страхових продуктів для суб'єктів туристичної діяльності та за видами економічної діяльності загалом, окрім сільськогосподарства, будівництва та вантажних перевезень, що пропонують ПрАТ «СК «Уніка», АТ «Страхова група «ТАС», АТ «СК «ІНГО», ПАТ «СК «Українська страхова група», ПрАТ «СК «Фінекс», ПрАТ «СК «Альфа страхування», ПрАТ «СК «Провідна» з досліджуваної вибірки.

Врахування особливостей та ризиків діяльності суб'єктів туристичної діяльності (туроператорів, турагентів, інших суб'єктів підприємницької діяльності, що надають послуги з тимчасового розміщення, харчування, екскур-

сійні, розважальні та інші туристичні послуги) свідчить про наявність таких ризиків діяльності, як: переривання підприємницької діяльності через запровадження карантинних обмежень, пов'язаних із пандемією COVID-19 в окремих країнах чи в Україні, додаткові витрати на врегулювання спорів (у тому числі судових) під час скасування турів, їх відтермінування тощо, помилки та неточності під час інформування туристів через часті та непрогнозовані зміни умов туризму; погіршення репутації (ділового іміджу) суб'єктів туристичної діяльності, пошкодження майна, кібератаки та втручання у інформаційні системи туроператорів, турагентів та міжнародні платіжні системи, недостатній розмір фінансового забезпечення цивільної відповідальності (туроператор – не менше 20 тис євро; туроператор, який надає послуги виключно з внутрішнього та в'їзного туризму, – 10 тис євро; турагент – 2 тис євро [10]) тощо.

Одночасно перспективним для вітчизняних страхових компаній та суб'єктів туристичної

діяльності є страховий продукт, що буде створювати захист саме для суб'єктів туристичної діяльності, а не туристів, та враховувати ризики туристичної діяльності. Насамперед він має містити захист від витрат та втрат, пов'язаних із пандемією COVID-19, у складі страхування переривання підприємницької діяльності. Іноземний досвід свідчить про розроблення подібних страхових продуктів: «у лютому (2020 р. – Авт.) у провінції Хайнань з'явилася програма страхування бізнесу від втрат, пов'язаних з епідемією «корони». Загальний обсяг покриття становив 12 млн юанів, що еквівалентно \$1,7 млн. Страховики компенсуватимуть збитки, пов'язані з виснаженням запасів сировини, витратами на зарплату співробітників, введенням карантинних заходів та іншими втратами» [11].

До складу комплексного страхового захисту суб'єктів туристичної діяльності доцільно додати страхування професійної відповідальності туроператорів, турагентів, страхування

майна, страхування персоналу, кіберстрахування тощо (рис. 2).

Висновки з проведеного дослідження. На основі дослідження особливостей та ризиків діяльності суб'єктів туристичної діяльності (туроператорів, турагентів, інших суб'єктів підприємницької діяльності, що надають послуги з тимчасового розміщення, харчування, екскурсійні, розважальні та інші туристичні послуги), що посилюються в умовах пандемії COVID-19, розроблено рекомендації до впровадження в практику комплексного страхового захисту як методу запобігання банкрутству. Комплексний страховий захист суб'єктів господарювання в туристичній галузі доцільно реалізувати шляхом поєднання страхування за такими напрямками, як: страхування від переривання туристичної діяльності, страхування цивільної та професійної відповідальності туроператорів, турагентів, страхування майна та персоналу, а також кіберстрахування.

Список використаних джерел:

1. Туристична діяльність в Україні // Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.08.2021).
2. Косарева І.П., Борисенко О.В. Механізм страхування як засіб запобігання банкрутства. *Молодий вчений*. 2017. № 5. С. 625–630.
3. Клементарський М. М., Косарева І. П. Використання страхування у створенні механізму запобігання банкрутства підприємств. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2017. Вип. 2. С. 156–166.
4. Грабчук О.М. Страхові ризики у сфері страхування туризму. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Економіка*. 2015. Т. 23, Вип. 9 (1). С. 3–8.
5. Марків Г., Гурал-Пулрола Й. Засади функціонування ринку страхування в туризмі. *Вісник Львівського національного аграрного університету: Економіка АПК*. 2020. № 27. С. 146–152.
6. Мельнікова А.В. Проблемні аспекти обліку страхування у діяльності туристичних підприємств. *Ефективна економіка*, 2016, № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5072> (дата звернення: 20.08.2021).
7. Удуд І.Р. Ризики діяльності та шляхи запобігання банкрутству туристичних підприємств. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. 2014. №2 (74). С. 120–125.
8. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.08.2021).
9. Основні показники діяльності страхових компаній (у розрізі установ), відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 835. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#6> (дата звернення: 20.08.2021).
10. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.08.2021).
11. Харламов П. Страхівка vs COVID: як бізнесу захиститися від епідемій і пандемій. *Mind*. URL: <https://mind.ua/publications/20211245-strahovka-vs-covid-yak-biznesu-zahistititsya-vid-epidemij-i-pandemij> (дата звернення: 20.08.2021).

References:

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2021) Turystychna diialnist v Ukraini [Tourist activity in Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 20 August 2021).
2. Kosarieva I.P., Borysenko O.V. (2017) Mekhanizm strakhuvannia yak zasib zapobihannia bankrutstva [Insurance mechanism as a means of preventing bankruptcy]. *Young Scientist*, vol. 5, pp. 625–630.
3. Klemparskyi M.M., Kosarieva I.P. (2017) Vykorystannia strakhuvannia u stvorenni mekhanizmu zapobihannia bankrutstva pidprijemstv [Use of insurance in creation of the mechanism for prevention of banquilation of enterprises]. *Financial and credit activities: problems of theory and practice*, vol. 2, pp. 156–166.

4. Hrabchuk O.M. (2015) Strakhovi ryzyky u sferi strakhuvannia turyzmu [Insurance risks in the field of tourism insurance]. *Bulletin of Dnipropetrovsk University. Series: Economics*, vol. 9(1), no. 23, pp. 3–8.
5. Markiv H., Hural-Pulrola Y. (2020) Zasady funktsionuvannia rynku strakhuvannia v turyzmi [Fundamentals of functioning of the insurance market in tourism]. *Journal of Lviv National Agrarian University: Economics of AIC*, vol. 27, pp. 146–152.
6. Melnikova A. V. (2016) Problemni aspekty obliku strakhuvannia u diialnosti turystychnykh pidpriemstv [Challenges of insurance accounting in the activity of tourism enterprises]. *Efektivna ekonomika*, vol. 7. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5072> (accessed 20 August 2021).
7. Udud I.R. (2014) Ryzyky diialnosti ta shliakhy zapobihannia bankrutstvu turystychnykh pidpriemstv [Risks in business and ways to prevent bankruptcy of tourism enterprises]. *Bulletin of Chernigiv state technological university*, vol. 2 (74), pp. 120–125.
8. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996). Law of Ukraine. On insurance. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (accessed 20 August 2021).
9. Natsionalnyi bank Ukrainy (2021) Osnovni pokaznyky diialnosti strakhovykh kompanii (u rozrizi ustanov), vidpovidno do postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy № 835 [Basic indicators of insurance companies (by institutions), according to the Resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine number 835]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 20 August 2021).
10. The Verkhovna Rada of Ukraine (1995). Law of Ukraine. On tourism. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (accessed 20 August 2021).
11. Kharlamov P. (2020) Strakhovka vs COVID: yak biznesu zakhystytysia vid epidemii i pandemii [Insurance vs COVID: how businesses protect themselves from epidemics and pandemics]. *Mind*. Available at: <https://mind.ua/publications/20211245-strahovka-vs-covid-yak-biznesu-zahistytysya-vid-epidemij-i-pandemij> (accessed 20 August 2021).